

Stawfordska Sällskapet

Historiegrupp för Höganäs AB

www.stawford.se

Rapport nr 28

Om arbetsförhållanden på Höganäsbolaget
Nedtecknade av Ernst Holm

Lars Dahlbom 2023

Traditionsuppteckningar
från Höganäs
gjorda på bekostnad av Höganäs stad
genom
Lunds Universitets Folkminnesarkiv
år 1943

Så här lyder rubriken på en pärm i vårt arkiv. Pärmens innehåller flera uppteckningar över livet i Höganäs under åren runt sekelskiftet 1800 - 1900.

Här har vi tagit fram en uppteckning som har nedskrivits av Ernst Holm (1870-1946).

Den här uppteckningen har utförts av Lunds Universitets Folklivsarkiv 1942 Acc.Nr. 9151. På deras hemsida (www.folklivsarkivet.lu.se) finns flera skrifter med anknytning till Höganäs.

Jag har låtit texten vara kvar i sitt originalskick och inte ändrat vare sig på stavning, grammatik eller användning av skiljetecken för att behålla den något ålderdomliga känslan.

Anm: Om verket ”härskarna över väderstrecken” är identisk med de fyra relieferna som hamnade på Sieurinska villan, är de utförda av Ivar Johnsson, inte Ferdinand Ring.

Ernst Cornelius Holm

På Eder uppmaning vill jag än en gång nedskrivna mina minnen från barndomsåren - om bruksförhållandena och därmed sammanhängande episoder.

Jag var äldste sonen i Karl Holms familj, och mitt minne sträcker sig så långt tillbaka som till år 1873. Vid den tiden övergicks Höganäs av en koleraepidemi och bland de insjuknade var även min mor, och jag måste trots min litenhet hjälpa så gott jag kunde, med att lägga varma, omslag. En dag när doktorn kom, minns jag hur han tilltalade mig: "pojke, vad har du i byxerna?" Hans namn var Fredrikson, och de orden klingar ännu i mina öron. Vi bodde då i den s.k. "tre kronor", vilket fått sitt namn efter Stockholms slott - enär arkitekturen var lik densamma. Den var på den tiden arbetarbostäder och icke mindre än 36 familjer bebodde densamma. Lägenheterna bestod

Tre Kronor 1895

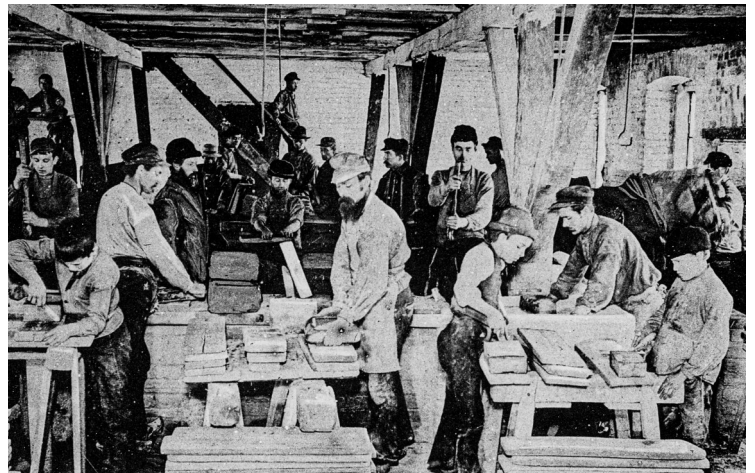
av 1 rum och kök. Huvudingången var på mitten med en stor hall och i denna hall var trappuppgången, en vid var sida - med en s.k. svale, samt en ingång på vardera gavel med trappor upp till andra och tredje våningarna, så nog bodde de kungligt efter den tidens förhållande. På den södra sidan var en vacker anläggning besädd med fina gräsmattor och i dem blomsterrabatter, samt i dess mitt ett ståtligt springvatten som var dekorerat med 4 stycken figurer i naturlig storlek, föreställande härskarna över väderstrecken och var modellerat av en dansk konstnär, som på den tiden var anställd vid Höganäs stenkolsbolag. Hans namn var Ring. På den tiden hade de även en avdelning för konstkeramik för tillverkning av trädgårdurnor, vaser av alla slag, dekorationer för byggnader m.m, och många

voro de ynglingar, som av Ring utbildats till skickliga yrkesmän på detta område och togo denna sin lärdom med till U.S.A. För att nämna namnen på några - Sven Pålsson, A Nyman, Johannes Jepson, den senare bosatt i Worcester, samt O Söderberg. Denna byggnad låg i sydost och utgjorde liksom ett skydd för den vackra anläggningen, I vester låg en 2-våningars byggnad s.k. "gamla längan". Den bestod även av arbetarbostäder och likaledes med 1 rum och kök med trätrappor till andra våningen, och där bodde 12 familjer Det var omkring år 1872 en fru Gustafson, som föll över räcket och slog ihjäl sig, så det förekom på dessa trappor episoder av skilda slag. Mellan båda dessa byggnader var den vackra anläggningen, vilken jag skildrat i det föregående. På den norra sidan av huvudbyggnaden var ekonomihus för samtliga familjer. De voro byggda i en halvcirkel med svinstior, kolbodar och materialbodar och i dess mitt bageri samt tvättstuga och så på båda flyglarna v.c. Sådant var det enligt mitt minne, och nu är det en saga blott. I nordväst låg den s.k. kärlfabriken som är känd långt utöver landets gränser, och ännu i denna dag visar sina gamla silhuetter, där den ligger som ett kärt minne från flydda dagar. Där hade min gamle farfar sin sysselsättning på äldre dagar, och på tal om de gamla förundrar det mig hur de kunde bli så krokiga med böjda ryggar vid de 50 åren. De brukade sitta på gärdesgårdarna och tala om sina minnen och de voro roliga att höra på när de blevo lite upprymda - den ena historien avlöste den andra, med episoder som man skulle tro var rena dikter. De trodde på vättar och rå och maran inte att förglömma. De kunde vakna vid vilken tidpunkt som helst, bara de sade till maran - så nog var de vidskepliga så det förslog. Och på den tiden lurendrejades det med sprit och var det även underbara öden, som drabbade dem. De skulle en gång ilandföra smuggelvaror och det var en av dem som skulle stå högt hos såväl tullkontrollören som hos smugglarna. Han hette J. Olin, men han hade inte räknat med lottdragningen. Han hade sagt kontrollören var de skulle

gå, men fick tur att gå först och föll så i famnen på denne och kontrollören tyckte det var synd. Det enda han sade var: "Är det du, Johannes", Det tyckte gubbarna var rätt te pass, och så fick de sig ett gott skratt av hjärtans lust, För att nämna några av dessa gamla: Där var Gustaf Karlsson, Nils Kasper, Sven Jönsson, Högfäldt, Sven Lövgren, Eric Larsson, Nils Larson, Lars Nilsson, Öman m.fl. och dessa voro födda i början på 1800-talet - till omkring 1820. De voro godmodiga och snälla, vi hade många gånger mycket roligt när benen inte kunde tjänstgöra, för det hände ibland att de hade fått lite för mycket av Schmitens droppar, och då glömdes alla bekymmer i deras trista tillvaro och jag har ifrån min barndom alltid varit glad för humor, och där var rika tillfällen till utlopp. Jag brukade att gå till min far på hans arbete - jag var då 5 år. De voro 3 stycken kamrater, som formade taktegel. Och i den tiden var råmaterialet mycket primitivt, den krossade leran fick arbetas med fötterna och gick till precis på samma vis som när bagarna sätter i deg, men skillnaden var att de fick trampa densamma med fötterna. På den tiden var inte några s.k. bråkor införda. Och nu var det så, att de brukade om måndagarna s.k. sala till en liten nubbe till frukost och just som de var farten med detta inträdde ingenjören. Han hette F. Dauman och det var en sträng herre, men vid detta tillfälle när han såg deras förehavande, kunde han inte låta bli att le. Just när Mårten skulle ta snapsen kom ingenjören i dörren och supen vandrade ner i byxlomman i stället, och han fick brått ut till sitt arbete igen. Men efterhand som åren gingo förbättrades de primitiva förhållandena det ena efter det andra, sedan maskinerna erövrade industrien.

Och i den tiden var daglönen ganska liten - 1 krona - 1:36 om dagen och ganska hårt arbete för den lilla lönen de erhöll. Arbetstiden var på sommaren från 5 på morgonen till 7 på kvällen med ½ timmes frukost, 2 timmars middag och ½ timme på e.m. och på vintern från klockan 6 på morgonen till 6 på kvällen, med 1 timmes middag och ½ timmes frukost. Så var förhållandet i

min barndom. Och dessa arbetare voro likväl nöjda och belåtna med sin tillvaro. De önskade intet annat än arbeta för de sina, fast det mången gång såg mörkt ut, men lusten att förkovra sig i kulturell utveckling saknades inte. De slog sig ihop en del, så det kunde prenumereras på tidningen Ö.P. och så samlades arbetarna med hustur om kvällarna i fabriken för att studera dagens nyheter. Där var varmt och gott samt även belysning. Det var deras upplysningsstunder att förkovra sitt vetande - och där framkom under dessa kvällar mycket av värde för kommande dagar.

Tegelslagning. Slutet av 1800-talet

Så kom året 1881 och bolaget behövde pojkar i fabrikerna och bland dem var jag en. De tog då de pojkar, som mist sina fäder och min mor var änka och behövde den hjälp hon kunde få. Som sagt jag var då 11 år och daglönen för mig var 25 öre, men det var ju pengar. Mitt första arbete var att röraslamma för begjutning av fasadtegel. Så en dag kom ingenjören för att se hur det gick för en så liten arbetare. Han lyfte mig då i selen och det gick inte bättre än att byxknappen gick av, då föll jag i gråt, men i gengäld erhöll jag 25 öre och ett vänligt ord och det gjorde gott på en nybörjare, och med den historien var min entré gjord i Höganäs stenkolsbolag.

I den tiden var maskintekniken ej så utvecklad, som den är i våra dagar. All tegel som tillverkades slogs med handkraft, och där blev flas som vi pojkar skulle putsa av och en liten tid efter min entré fick jag mig tilldelat ett sådant arbete. Jag kom då att passa upp en slagare, vars namn

var Bengt Bengtsson, en mycket god man och av honom fick jag ett mycket gott intryck, vilket jag än i dag kan tillräkna mig. Han var född omkring 1808 och många historier omtalade han för mig, bl .a. en från tidigare dagar. Han hade nämligen slagit storsten tidigare och antagligen hade det av någon anledning misslyckats, men ingenjören som var en sträng herre skulle straffa honom. Han frågade då Bengtsson om han inte var rädd och svaret blev att "ta' me' tusan jag det är, för vad skulle ingenjören med en arbetare som är rädd, han kan ju inte uträtta något" och för detta svar blev det straff till annat arbete, och det var lösen i den tiden - för minsta förseelse ombyte av arbete, där förtjänsten var mindre. Nämde Bengtsson hade två bröder till, nämligen Sven och Hans, den senare var siffergranskare i många år hos bolaget, och den andre Sven mekaniker - med en god inblick i maskinteknik - och när hans idéer inte blevo beaktade gick det åt huvudet, men aldrig utan att han hade reda på sig, när det gällde tekniken.

I den tiden utfördes alla transporter med häst, såväl kol som lera transporterades från gruvorna, även för utlastningen av färdiga produk-

Manuell lastning av fartyg pågick in på 1950-talet

ter till hamnen. Så införde bolaget små lokomotiv, som skulle ersätta hästarna och ett sådant hade nyligen anlant och skulle provköras. Många voro församlade vid detta tillfälle, och bland dem var även Sven Bengtsson men de män som skulle sätta igång maskinen lyckades inte att få den igång. Då kom S. Bengtsson fram och sade: "Flytt er, ska' jag visa att den kan gå" och han satte den igång till allas häpnad, så nog

var han inte så tokig, som många föreställde sig. Jag har ifrån min barndom samt även senare under många år varit personligen bekant med honom och det var nog många historier under den tiden, jag kunde berättat - hans idéer voro fixa ibland, men dessemellan ganska idéfyllda.

Vid 13 års ålder kom jag att passa upp en annan man, även han var en bra människa - snäll och prätig. Hans namn var Pär Henrik Karlsson och han var född 1821 den 2/8 i Långaryds församling, Jönköpings län. Han kom till Höganäs i unga år för att arbeta i gruvan, men han skadade sin hand och blev förflyttad till bruket och honom passade jag upp i 2 års tid. Under denna tid fick jag höra många trevliga historier ifrån mörkaste Småland, men det var mest Skogsnuvan - som han själv sett mer än en gång. En gång skulle han rida ett ärende och hade inte hästen känt vägen, hade han nog fått rida i skogen hela natten. Det var roligt att höra på honom och jag låtsade att jag trodde på vad han sade. Daglönen i den tiden var 1:36 om dagen för hans arbete och för mig var det 0:40 om dagen. Så blev man 14 år och ville hava mera betalt, så blev det ombyte av arbete när lönen skulle ökas. Ökades den till 0:50, så fick man köra lera till slagarna och det var inget lätt arbete - vart stycke vägande 60 kilo och en väglängd på cirka 100 meter, Det åtgick mellan 60 -70 sådana stycken om dagen. Så kom nästa förhöjning av daglönen till 75 öre. Då kom man upp på den s.k. ladan att transportera tegel - nyslagen - och då gällde det att vara försiktig, för var man inte det, kunde det hända att man fick arbeta hela dagen för inte; uppsikten var sträng, men trots allt kunde man inte alltid vara nog aktsam och då fick man taga utskällningen, vilket ganska ofta förekom. Så fick man genomgå graderna eftersom åldern tillväxte och nästa löneförhöjning till 1:24 - då skulle man bära bräder med färdigslagen tegel från slagaren, och i den tiden slog varje slagare 1400 9 tum. 900 12 tum, pitsten 700 om dagen - och det var mycket strängt arbete - de skulle bäras upp på andra våningen, för att sedan transporteras ut i ladorna för torkning

samt senare insätts i ugnarna för bränning. Så kom ugnskarlarna att taga hand om dem, att insätta de råa - för att senare, när de blivit färdiga s.k. brända, sorteras för utskeppning. Utlastningen av dessa produkter ombesörjdes av 5 man i vart lag och allt måste bäras på magen, vilket var ett strävsamt arbete. De lastades i de s.k. lådvagnarna med 1.000 stycken i varje vagn och 33 sådana vagnar skulle inlastas på dagen för transport till hamnen, där de senare langades ned i skutorna som senare utförde dessa färdiga produkter till hamnar i Östersjöprovinserna samt Finland, Ryssland, Tyskland och Danmark. Jag minns även en gång, när det sändes eldfast tegel ända till USA, men en extra stor myckenhet stannade även inom landets gränser för våra stora Järnverk. De var ju högeldfast tegel och vår svenska industri skulle ju i första hand tillgodose. Jag fick vid 18 års ålder ett mycket noga arbete - med att forma de s.k. stoppare och tärningar, vilka användes vid järngjuterierna i de s.k. skänkar, som bars till gjutformarna, och under de år jag var sysselsatt med detta arbete, var det en glädje att arbeta. Man var inte alls beroende av maskinerna och allt gick med liv och lust och arbetsförtjänsten - efter den tiden - var ju inte den sämsta. 2:40 per dag och eftersom man hade gott humör och var upplagd för humor, var det många små lustigheter som existerade. Vi hade då en ingenjör i Höganäs, som hette Mats von Post och denne ingenjör var mycket sympatisk och förhållandet blev något helt annat än det varit under den föregående, ingenjör Dauman. Denne var mycket sträng och alla fasade för honom, men så kom Post och med denne kom en ny tid för arbetarna - han betraktade dem som kamrater och det blev harmoni och glädje bland dem. Han var alltid vänlig och tillmötesgående och aldrig brutal utan lugn och sansad så man kunde fritt tala med honom, han såg aldrig snett på arbetarna om de tog igen sig någon minut, när de bara utträttade det som var dem ålagt, och på den grund kunde många små roliga episoder inträffa. Om han vid dylika tillfällen råkade komma i närheten, då

fick även han en glimt av humorn. Jag minns en gång - jag och min kamrat hade i en låda satt några potatisar, det var bara för vi skulle hava litet roligt. Det var så att två gamla gubbar alltid kom in till oss och ville ha en pratstund. Den ene hette Nils och den andre Lars, och för att de skulle komma igång, frågade jag om de kunde säga vad sorts potatis det var, och så började resonemanget, de höll på en god stund och när de inte kunde komma underfund med lösningen, sade jag det var amerikanska. En stund efter kom Nils och sade till mig: "De' va' f-n, Lars kan inte säga amekanare, han sär bara mekanare och det tyckte han var lustigt, och många dylika intermezzon förekommo nästan var dag - jag kan inte skriva om alla dessa upptåg, men roligt var det så det förslog och när jag nu på gamla dagar tänker på dessa trevliga a poänger, lever jag på nytt in i den goda tid som man då genomlevde allting var ljust, trots en liten arbetsförtjänst men man var nöjd med det lilla.

Rörtillverkning 1942

Det tillverkades även rör, och det var för ledningar i jorden att utföra spillvatten, samt brunnar och vad vi kallar svintråg.

Jag var sysselsatt ett års tid vid detta arbete, men då var tiderna förändrade, och det fanns ingen

tid till övers för humor, utan det var att ligga i och arbeta - nästan till överansträngning. Men under min sysselsättning på kärllfabriken några år tidigare brukade vi ibland, när tillfälle gavs, att ta oss en liten sillsexa med lurade potatis i askan samt lurad sill jämte ett kvarter brännvin. Det kunde då hända ibland att ingenjören kom för att se hur det var ställt i fabriken, han blev då bjuden att smaka på vår anrättning - så tog han en potatis att smaka på och med ett smil på läppen tackade han och gick och under hans tid var förhållandet mellan arbetarna som en stor familj, där han betraktades som en god ledare. Alla arbetare som innehade accord, fick efter ett visst arbete som utfästs och som inte var beroende av maskiner, gå hem när det var utfört - vid 3-½ 4 tiden på dagen. På den tiden var det en stor glädje att arbeta vid Höganäs - det var en gyllene tid! Och vart år ställde Bolaget om utfärder för samtliga arbetare för en billig penning, och då var det liv och lust, när samtliga arbetare med sina hustrur och alla bolagets tjänstemän med direktör Nordenfelt i spetsen var ute på dessa utfärder med Höganäs musikkår i teten. Och under musik och underhållning var det liv och lust och glädjen var stor vid dessa tillfällen, i synnerhet när platsen förlades till skog och mark i den fria naturen, som t.ex. Röstånga, Wram, Gunnarstorp, Båstad m.fl. platser, men färderna ställdes även till Danmark - Helsingör och Köpenhamn - flera gånger. En gång, jag minns det väl, år 1888 var det utställning där, och på natten när vi skulle hem var det ett svårt väder med halv storm och den båt som skulle föra oss över hette Saltholm. Så trevligt som vi haft på ditresan, så trist blev det när vi skulle hem. Jag kommer ihåg - som det varit i dag - när vi lämnade Nyhamn, när en dansk ropade: "Det blåser full storm på havet" och det gjorde det verkligen. Jag minns flera sådana färder deröver. En gång på en av dessa färder, var lots med från Höganäs, hans namn var Grothén, han lade båten upp så vågorna slog över densamma, han tyckte vi skulle känna lite på det våta elementet, men dagen efter fick han själv erfara den starka kraft,

som han under natten så lättvindligt handskats med. Alltså 12 timmar efter fann han själv sin grav i det. Det var även utfärd till Malmö och ett par episoder kan jag inte låta bli att nämna, som min mor omtalat för mig. Det var en av arbetarna, som trodde han var utrikes, och när han blev tillfrågad var föreningen var ifrån, svarade han - ifrån Sverige - och en annan av dem, som var glad för sprit, skulle ner i en källare för att få lite påspädning i form av öl, men det bar sig inte bättre än att han föll ned för trappan, och när han blev tillfrågad, om det var många sådana, svarade han: "cirka 400", så nog hade man många sådana episoder att tala om, men jag får fortsätta att tala om hur den senare tiden har tilldragit sig. Men innan jag fortsätter, vill jag även nämna något om händelser som tilldragit sig av särskild betydelse för Höganäs år 1898. Alltså var det slutet på den gamla patriarkaliska styrelseformen, man kunde redan spåra dess ankomst, arbetarna började då att ansluta sig till den demokratiska rörelsen, och därmed ändrades under mildare former förhållandet till ledningen. Men kapten Nordenfelt lyckades med sin syn förringa verkningarna av den lockout som inträffade nämnda år, samt bevarade sin prestige och lyckades bevara det goda förhållandet till arbetarna under sin styrelse. Jag minns väl när han kom till Höganäs som styresman - det var år 1889 - och 25 år senare då han firade sitt 25-års jubileum. Det var en vacker februaridag, och många deputationer från de andra verken hade infunnit sig för att frambära sina lyckönskningar och Höganäs arbetare hade mangrant infunnit sig, för att till honom frambära sitt tack för gott samarbete under de gångna åren. Klockan 10 fm. ställde musikkåren upp framför direktörsbostaden, anförda av sin ledare fanjunkare N. Pärsson. En psalm blåstes och när tonerna förklingat, kom direktören ut för att hälsa på de församlade och då utbringades ett leve åtföljt av smattrande fanfarer. Han ställde sina steg direkt till musikkåren, vilka han först hälsade - vilket vår ledare kände sig mycket glad över och sade till mig: "Där ser Holm, att han sätter oss i

främsta rummet, och när alla de närvarande deputationerna uppvaktat, var det musikkårens tur att frambära sina lyckönskningar till sin store beskyddare, och i några väl valda ord av under-tecknad överlämnades en pokal av silver som tack för alla de gångna åren, och det stora till-mötesgående och omtanke han alltid bevisat oss. Jag slutade mitt anförande: "att han även under många år fick behålla hälsa och krafter till att leda och styra vårt kära Höganäs. Och att Gud måtte förhjälpa honom till det". Och det verkade starkt på honom, och när han tog mig i handen till tack kom en glädjetår i ögonvrån - detta vill jag bevara i mitt minne. Klockan 12 var det lunch på hotellet för de deputationer som uppvaktat, samt för en del äldre arbetare vilka voro inbjudna vid detta tillfälle. Han talade till sina gäster från de olika verken om hur Höganäsbo-laget tagit dem under sina vingars skugga och härmed skulle all konkurrens undvikas och att förhållandena i framtiden skulle bli ett stort företag Och att lycka och välgång skulle be-främjas! Vid sådana tillfällen inträffar alltid nå- gon lustighet - en av de gamle arbetarna, J. Blom, han åt och drack av hjärtans lust och lät sig väl smaka, samt prata och gestikulerade, så skulle det skålas och det med champagne, och då tyckte Blom att det var go' lemonad kaptenen hade och det sade han till honom, men då fick kapten Nordenfelt en glimt i ögat, samt varnade honom att inte ta för mycket av lemonaden, det kunde då hända att han inte mårde bra.

På tal om Blom säger jag, att det är många trev- liga episoder, som inte får gå i glömska - kanske har jag att tidigare nämnt att jag varit glad för humor och när tillfälle bjöds hållit mig framme. Det var vid fastlagstid, då som bruket var här att slå katten ur tunnan, vi var då 3 man som hade arbete där Blom var en Karlsson, en Skotte samt jag, då tyckte Blom att vi skulle slå katten ur tunnan fastlagsmåndag. Då frågade jag om han ville ställa om det, ja, det ska' jag visst de', vi lägger ihop vars 25 öre och så köper vi en halv liter och så slår vi katten ur tunnan vid Ola Lars. Ja, du får fråga Skotte och Karlsson,

ja, de kunde inte svara förrän de frågat sina kvinnor. "Har du hört Ernst vicka s.k. kara, fråga karingen, om 25 öre, fi f-n". När så dagen kom fråga vi om det var färdigt, men då blev inte Blom med, för han hade inte fått några pengar av Mari. En annan gång var det reperation hemma hos honom, så hade hans kvinna tänkt att bjuda en kaffegök på hantverkarna, hon hade då köpt en ½ liter, men när hon då skulle taga den fram, fanns det ingenting på flaskan och när hon då frågade: "Har du inte sett var brännvinet tagit vägen, sade han, det har katten tagit. Han samlade även krokiga spik och när man då frå- gade vad han skulle med dem, sa han: "De är inte farlit för mej att bygga, ja' har spik". Vid ett annat tillfälle vid en eldsolycka, det var ett mindre bostadshus som brann, och den som be- bodde lägenheten kom utspringande - hela hans lösöre brann inne. Då tyckte Blom, att han skulle burit ut i aftes, så va de ju räddat. Ja, jag får väl sluta med historier, eller har jag många av den sorten, och alla mycket roliga, men jag får väl skriva något annat. Åren gingo i vardag- ens vanliga rytm med arbete och åter arbete i den vanliga traditionen, men med åren kom även utveckling i demokratisk anda, och arbetar- na började att vilja ha ett ord med i laget, fast det gick för det mesta i smyg. Året 1909 var ett kritiskt år för Höganäs arbetare. Arbetarna hade då tagit stege ut, för att ansluta sig till den de- mokratiska rörelsen, utlösningen inträffade nämnda år den 4 augusti och en tidig morgon- stund stannade maskinerna och allt arbete av- stannade. Det var en orolig kamp i det ovissa. Så länge det var vackra dagar va stämningen hög - men eftersom tiden gick, började missmodet att vinna insteg i oroande aningar för framtiden, trots att vi var dag underhöll med musik. Efter 2 månader fick vi meddelande att våra instrument skulle inlämnas – eller också börja arbeta. Då kallade jag kamraterna hem till mig och efter en häftig diskussion, fick jag dem med att före- draga gå i arbete. Så fick jag och min bror samt en till av kamraterna i uppdrag att anmäla kåren. När vi kom in till ingeniören - det var då en ny

E. Seurin - fick vi som svar på vår ansökan att återgå till arbetet: "Är ni nu trötta att gå på gatorna och blåsa, ja, jag får se om ni kan få något". Dagen efter sände han bud på dem alla utom mig och min bror samt en Karlsson, men min bror gick inte mer än i 2 dagar efter, Karlsson fick inte börja förrän nyår, och jag gick 3 veckor. Jag skulle ha straff, för att jag var socialist. Den 14 oktober skulle jag möta på kärlfabriken för att dreja krukor, i trots att jag aldrig försökt på detta yrke, men nöden är, en god läromästare, och det gick trots mina fyllda 39 år. Det var inte roligt för mig till att sitta där, i synnerhet när jag hade två äldre kamrater som var i yrket, men fick inte börja så förhoppningsfullt som det såg ut, i början var slutet tragiskt. Varenda dag kom denne ingenjör upp på mitt arbete, för att se om jag klarade det och trots min energi och fasta vilja gick det ändå, fast där dväljdes många tankar, som jag inte kan nedskrivna. Efter en månads tid besökte ovannämnde kamrater ingenjören för att efterhöra om de verkligen inte kunde återfå sitt arbete. Som svar erhöll de, att de skulle skämmas för att gå och strejka, när bolaget hade fött dem under så många år. Då svarade en av dem - Hellgren - "bolaget har väl tjänt lite på oss, eller hade vi väl inte fått varit där". För det svaret blev det ytterligare en månads arbetslöshet, men jag teg och arbetade och var gång han kom, svarade jag inte. Till sist tröttnade han på besöken och genom det att jag var mångsidig i arbete, kom jag efter 2 års tid till formnings, s.k. stukatörs, men fast ändå på kärlfabriken. I den tiden tillverkade vi urnor samt finare keramik av alla slag, såväl till fasader, springbrunnar m.m. Ibland föll det mig in att fråga vari min förseelse låg, men fick aldrig svar. Så tänkte jag - en dag skall väl komma, när jag i några ord skall nå ditt innersta, och den dagen kom, när jag mot hans vilja öppnade hjärtats dörr. Det kunde han inte dölja, för det gick för honom, som det går så många här i livet, vi kan ta fel. Så 1914 kom världskriget och med det blev det fråga om större utvidgning i form syrafasta kärl

för kemiskt bruk. Så var det tid att börja på nytt yrke igen, och så fortgick det under de 4 år kriget varade. Jag talade en dag med kapten Nordenfelt, han var så ängslig att kriget skulle medföra arbetslöshet, men det blev raka motsatsen. Företaget tjänade stora summor under de åren, men efter detta kom bakslaget - vi fick då inte arbeta mer än varannan vecka, för att inga avsked skulle företagas, och det gick det med. Jag tror det var omkring 1917 som kapten Nordenfelt tog avsked och en ny direktör ankom, K. J. Beskow och fram till år 1925 gick allt lugnt och fridfullt, men 1925 var också kritiskt, då utbröt strejk den 2 januari och varade i 3 månader, utan att arbetarna vunno något på den sorgliga tillställningen. De föllo långt tillbaka i tiden för sina hatiska uttryck och känslor, såväl män som kvinnor fick formlig mani att följa dem, som inte voro villiga att strejka. Detta passade väl inte, att begära löneförhöjning i en tid när priserna var i fallande, men det gjorde ingen nytta att

Demonstration vid strejken 1925

säga dem detta vid det tillfället, och på de grunder gick inte alla med i strejken, en del av de äldre fortsatte sitt arbete och det var det som gjorde dem så bittra, men som sagt av skadan blir man vis men inte rik, och efter 3 månader återgick de i arbete, utan att ha vunnit något annat, än att de blivit fattigare både materiellt och andligt.

Senare arbetade jag på sanitetsfabriken. Vid den tiden hade bolaget även lagt sig på att fabricera vaskar och klosetter, men experimentet blev för dyrt och efter några år nedlades det. Direktör Beskow blev utnämnd till Generaldirektör i Domänstyrelsen och med denna utnämning kom

direktör till Höganäs, Ragnar Blomkvist. Han tillträdde platsen 1926. Så började åter en ny tid, den s.k. rationaliseringen, de arbetsformer som existerat var för gamla, det skulle ordnas i nyare anda, och det blev många omändringar och sanitetsfabriken nedlades - likaså all keramiken på kärlfabriken upphörde - i stället forserades krukmakeriet, där insattes maskiner så de drejare som förut frambringat dessa med handkraft, framställdes halvfabrikat nu med maskiner, och drejarna fick bara putsa och sätta handtag på dem, och så började återigen en ny period i mitt förehavande Jag blev anförtrodd att se efter att allt gick som det skulle, så väl inne som ute vid ugnssättning, samt reparationer av ugnarna, och mycket annat av det arbete som skulle efterses. Mitt sista arbete var uppslipning av vaskar, som vi levererat till Ultuna, och där var jag en vecka för detta arbete. När jag sen kom hem, kom jag till skada och av den anledningen begärde jag min pension, vilken den nuvarande ingenjören E. Tuschov tyckte jag var väl värd efter 54 års arbete i bolagets tjänst. År 1938 erhöll jag Patriotiska Sällskapets stora silvermedalj. Jag önskade då att säga några ord om vårt kära Höganäs, men blev mig icke förunnat, trots jag till direktör Gummesson gjort framställning om desamma. Där gick ett psykologiskt ögonblick förlorat, vilket jag sade honom 2 dagar efter, när han sände bud efter mig, för att tacka mig för de tankar som aldrig blev sagda och härmed slutar jag min lilla skildring av Höganäs förr och nu. Jag fortsätter med en skildring från gruvan. Kom genom en händelse att tala med en av mina vänner - Johan Pärsson - och fick av honom se något som slog an på mig. Denne Pärsson är anställd på bolagets ritkontor och han visade mig vad hans far åstadkommit i maskinväg under - jag kan gärna säga - hela sin livstid. Han var född 1855 och började som 11 årig i gruvan, var sysselsatt vid maskinerna vid Owenska pumpverket, och med sitt stora intresse för mekanik, har han på sina lediga stunder, framställt i miniatyr hela detta väldiga pumpverk, så det kan fungera och arbeta - det är mycket storslaget,

han var fullkomligt ett geni och förutom detta fina arbete, hade han många andra ting, som användes i gruvan från äldre tider, såsom uppfodringskorgar, som användes för 70-100 år sedan, lampor av olika slag som användes i gruvan. Det kunde jag inte låta bli att skriva, han hade även upppteckningar från äldre tider, men det gällde gruvdrifter, både hur mycket där bröts av lera och kol, och hur det var i äldre tider. Han dog den 19/12 1939, så jag kände denne man mycket väl och hade de bästa intryck av honom såsom en god människa. Hans namn var Johannes Pärsson.